

به نام خدا

دانشگاه فرهنگیان بنت‌الهدی صدر اردبیل

زمان ارائه: ۱۳۹۹/۰۲/۱۴

ورودی بهمن و مهر

گروه: آموزش ابتدایی

واحد درسی: نگارش علمی

عنوان موضوع: شیوه‌های تعیین هدف در مقالات پژوهشی

با تبریک به مناسبت آغاز گرامیداشت مقام والای معلّم و قبولی طاعات و عبادات در ماه مبارک رمضان

هر تحقیق و پژوهش علمی که در مورد موضوع و مسئله خاصی انجام گیرد دارای هدف مشخصی است که یکی از بخش‌های مهم آن به شمار می‌آید. انجام پژوهش بدون تعیین کردن هدف، غیر ممکن است. بعد از مشخص شدن موضوع تحقیق و بیان آن، بایستی هدف یا اهداف تحقیق را مشخص کنیم. به عبارتی دیگر، باید بدانیم هدف ما از انجام این کار پژوهشی دستیابی به چه نتایجی است؟

نویسنده و محقق با دانستن اهداف کار خود، متوجه می‌شود که برای دستیابی به آنها چه اطلاعاتی نیاز دارد و از چه راه‌ها و روش‌هایی در تحقیق استفاده کند تا به اهداف خود برسد. اهداف پژوهش را می‌توان به عنوان چراغ راه پژوهشگر از ابتدا تا انتهای پژوهش دانست. نوشتن اهداف مطالعه سبب متمرکز شدن مطالعه می‌شود. از سوی دیگر، با داشتن اهداف درست، از گردآوری اطلاعات غیر ضروری که برای حل مسئله مورد نظر کاربردی ندارد اجتناب می‌شود. بنابراین اگر بتوانید اهداف خود را در ابتدای پژوهش به درستی تنظیم کنید می‌توانید یک مطالعه منسجم و با برنامه داشته باشد.

ویژگی عمومی و کلی هدف، در تمام تحقیقات آن است که در بیان آنها بایستی از جملات مثبت و مختصر استفاده کرد.

معمولاً اهداف تحقیق به سه صورت بیان می‌شود:

(۱) هدف کلی: آن‌چه را که پژوهش به صورت کلی به آن دست خواهد یافت را بازگو می‌کند.

مثال: تعیین شیوع ریسک فاکتورهای سکته قلبی در جامعه ایرانی.

هدف کلی عبارت است از هدف نهایی که از انجام تحقیق و پژوهش حاصل می‌گردد. به عبارت دیگر، موضوع تحقیق می‌تواند هدف کلی یک تحقیق باشد که مشخص می‌کند نویسنده و محقق قصد دستیابی با آن را دارد.

(۲) هدف یا اهداف جزئی و فرعی: تجزیه هدف کلی به اهداف کوچک‌تر و جزئی‌تر است. فرضیه‌ها یا سؤالات پژوهش طبق اهداف جزئی تدوین می‌شود و اگر این اهداف جزئی و دقیق نباشند قابلیت آزمون و اعتبار علمی خود را از دست خواهند داد. مثال:

- هدف جزئی ۱: تعیین شیوع استفاده از نوشابه و سایر نوشیدنی‌های شیرین در جامعه ایرانی
- هدف جزئی ۲: تعیین شیوع مصرف سیگار در جامعه ایرانی
- هدف جزئی ۳: تعیین شیوع فشار خون بالا در جامعه ایرانی

اهداف اختصاصی تحقیق، از اجزای اهداف کلی تحقیق است و با رسیدن به پاسخ این اجزا اهداف کلی پژوهش به دست می‌آید. اهداف اختصاصی مشخص می‌کند که در یک پژوهش چه کارهایی انجام خواهد شد. به عبارتی دیگر، زمانی که برای یک تحقیق اهداف اختصاصی مشخص گردید، در واقع پژوهش داخل یک چارچوب قرار می‌گیرد و محقق وادار می‌شود که از گردآوری اطلاعات اضافی و نامربوط خودداری کند.

هم چنین با مشخص شدن اهداف اختصاصی در یک پژوهش، متغیرها، نوع تحقیق و مطالعه، روش تحقیق و ... تعیین می‌گردد.

(۳) هدف یا اهداف کاربردی: این هدف، کاربرد عملی طرح پژوهشی انجام شده را در سطح جامعه نشان می‌دهد. در هدف کاربردی باید شرح دهیم که این پژوهش به خاطر کدام کاربردها ارزش صرف زمان و هزینه را دارد.

مثال: در صورت بالا بودن میزان ریسک فاکتورهای سکته قلبی در جامعه، می‌توان از آن در ارائه آموزش به افراد، تنظیم سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و همچنین ارائه مداخلات پیشگیرانه بیشتر استفاده کرد.

در بیان اهداف تحقیق بایستی موارد زیر را رعایت کنیم:

- اهداف به ترتیب ذکر شده و مسئله را از جوانب مختلف پوشش دهد.
- اهداف بایستی به صورت واضح و شفاف بیان شوند.
- اختصار در بیان هدف فراموش نگردد.
- هدف‌هایی که برای یک تحقیق در نظر گرفته می‌شود بایستی باهم تناقض نداشته و در نهایت یک هدف کلی را دنبال کنند.
- هدف‌های تعیین شده بایستی قابلیت عملی شدن و تحقق‌پذیری داشته باشند.
- تعداد اهداف بایستی در حد مطلوب باشد.
- اهداف می‌بایست قابل اندازه‌گیری باشد.

- اهداف به طور واقع بینانه و غیر خیالی بیان شود به طوری که بتوان تحت شرایط عملی و کاربردی به آنها دست یافت.
- اهداف را با افعال عملی که برای اندازه گیری مناسب باشد بیان نمایید. (افعال مناسب مانند: تغییر کردن، مشخص کردن، مقایسه کردن و ... و افعال نامناسب مانند: درک کردن، فهمیدن، اعتقاد داشتن و...)

اهداف پژوهش را چگونه بنویسیم؟

یکی از بخش‌های مهم در نگارش مقاله یا تحقیق، اهداف پژوهش است. در واقع زمانی که سؤالی در ذهن پژوهشگر شکل می‌گیرد هم‌زمان هدفی هم متولد می‌شود. هدف پژوهش در واقع پاسخگویی به سؤالی خواهد بود که در ذهن پژوهشگر شکل گرفته است. بسیاری از پژوهشگران عقیده دارند تا زمانی که هدفی وجود نداشته باشد، تحقیقی وجود نخواهد داشت. می‌توان چنین گفت که هدف پژوهش خلاصه آنچه که بایستی با انجام مطالعه به آن دست یافت را بازگو می‌کند.

نکات مهم در نگارش اهداف پژوهش:

- (۱) جمله بندی اهداف پژوهش باید واضح، شفاف و گویا باشد.
- (۲) اهداف پژوهش باید واقع بینانه و غیر خیالی باشد.
- (۳) در بیان اهداف پژوهش باید قابلیت عملی بودن و آزمودن آن در نظر گرفته شود.
- (۴) متغیرهایی که در اهداف پژوهش ذکر می‌شود، باید قابل سنجش باشد.
- (۵) در بیان اهداف پژوهش از کلمات و واژگانی که بیانگر عمل باشد بایستی استفاده شود، مانند تعیین، مقایسه، محاسبه و ...
- (۶) در نگارش اهداف پژوهش از زبان علمی باید استفاده کرد.

چند ویژگی اساسی که باید در مورد اهداف تحقیق در نظر داشت:

- الف) صراحت: هر تحقیق باید به طور مشخص، روشن و صریح بیان گردد.
- ب) ایجاز و اختصار: هدف تحقیق باید در حد یک سطر مطرح شود.
- ج) عدم تناقض: اهداف تحقیق باید با یکدیگر سازگار و هماهنگ باشد و در کل گویای مجموعه‌ای منظم و به هم پیوسته فراهم آورد.

د)تعدد مطلوب: تعداد اهداف هر تحقیق باید در حد اعتبار، زمان، نیروی انسانی و سایر امکانات باشد.
ه)تحقق پذیری: هدف‌های یک تحقیق باید قابل پژوهش و عملیاتی باشد.

نباید فراموش کرد که امروزه در شاخه‌ها و رشته‌های مختلف علوم انسانی برای پژوهش‌ها اهداف گوناگونی تعیین می‌گردد و از آنها با عناوین مختلفی یاد می‌شود مانند: اهداف آموزشی، ترویجی، توصیفی، توضیحی، تفسیری، روایی و اقناعی. همگی این اهداف در ذیل همان اهداف کلی قرار می‌گیرند و بسته به موضوع تحقیق و سبک انجام پژوهش با یکدیگر متفاوت هستند.

یک پژوهشگر علاقه‌مند و با انگیزه برای آشنایی با موارد مزبور، می‌تواند با جستجو در فصلنامه‌ها و ژورنال‌های پژوهشی شیوه‌های عملی این تحقیقات و هدف‌گذاری آنها را بیاموزد.

سالم و مانا باشید.

زهره صابری‌نیا